

Svatá Hedvika slezská (+1243): život - uctívání – umění

Sylabus přednášky prof. Romualda Kaczmarka na KTF UK 4. 1. 2017

Tematické okruhy:

- 1) *Kolik Hedvik je známo v Polsku? Příčiny a společné rysy ikonografie dvou stejnojmenných světic*
- 2) *Životopis sv. Hedviky Slezské*
- 3) *Sv. Hedvika Slezská a umění*
- 4) *Ikonografie sv. Hedviky*
- 5) *Závěr*

1) *Kolik Hedvik je známo v Polsku? Příčiny a společné rysy ikonografie dvou stejnojmenných světic*

Jedná se jednak o slezskou kněžnu Hedviku zvanou Slezskou, pocházející z rodu Andechs-Meran, ženu vratislavského a polského knížete Jindřicha II. Bradatého. Kněžna zemřela 14. října 1243 a již záhy po své smrti byla v roce 1267 Klementem VI. kanonizována. Kanonizace proběhla 26. března 1267 v kostele S. Maria in Gradi (obecně S. Francesco) ve Viterbu.

Sv. Hedvika z Anjou byla dcerou Ludvíka Uherského, uherského a polského krále. Po smrti otce v roce 1382 byla o dva roky později korunována královnou Polska. V roce 1386 se provdala za Vladislava Jagiellu. Zemřela 17. 7. 1399. Přestože se záhy po její smrti rozšířil její kult, byla beatifikována v roce 1979 a kanonizována teprve v roce 1997.

2) *Životopis sv. Hedviky Slezské*

Pocházela z bavorské rodiny. Narodila se někdy v letech 1174–1178, snad na zámku v Andechs, jak udávají prameny ze 17. století. Jejím otcem byl Berthold VI., hrabě z Andechs, a matkou Anežka z Rochlitz. Rodiče pojmenovali dítě po Hedvice von Dachau-Wittelsbach, která zemřela v roce 1174. Dceru rodiče odevzdali na výchovu benediktinkám v Kitzingen, kde strávila necelých sedm let. Měla být provdána za župana západního Srbska, ale nestalo se tak. Nakonec byla provdána za Jindřicha, syna slezského knížete Boleslava Vysokého. Sňatek se uskutečnil někdy v letech 1186–1190. Legenda Vita Maior vypráví, že kněžna měla 12 let, když byla provdána, a ve věku 13 let a 13 týdnů povila své první dítě, syna Boleslava. Podle všeho se Boleslav narodil okolo roku 1194, sňatek se tedy uskutečnil někdy kolem roku 1190. Jindřich II. převzal vládu nad Slezskem v roce 1201. V následujících letech s manželkou zplodil sedm dětí, které se narodily do roku 1209. Poté se manželé rozhodli složit před vratislavským biskupem Vavřincem slib odloučení a čistoty. Dospělosti se bohužel dočkali jen Jindřich († 1241) a Gertruda († 1268).

3) *Sv. Hedvika Slezská a umění*

a) Její vlastní fundace nebo fundace s ní svázané, pocházející z její doby a v její blízkosti: kostel v Trzebnici, kaple v Lehnici, špitální kaple ve Środzie, zámecká kaple ve Wleniu, dále kadidelnice, Psalterium nocturnum, fragmenty liturgických oděvů.

b) Hrob a náhrobek: otázka prvního náhrobku po translaci (byla součástí náhrobku i figura či nikoli?), barokní náhrobek z roku 1680 (výměna figury v polovině 18. st.).

c) Získání a rozšíření relikvií (relikviáře): nejstarší ve Vídni (Anežka Habsburská?), zmiňován také na Karlštejně, především v Trzebnici a Bratislavě.

d) Legendární práce s ní spojené: kaple v Trzebnici, kámen odpočinku, tzv. sklenky sv. Hedviky, kolébka s figurkou Ježíška, pieta v Lubiążu, plášť v Trzebnici.

4) Ikonografie sv. Hedviky

a) Počátky ve 13. století (Viterbo, S. Francesco – náhrobek Klementa IV. z 1271–1276)

b) 14. století: tympanon v Lubinie 1349/50, obrázky v Obrazové legendě z roku 1353, figura na Elisabethaltar v Magdeburgu cca 1360 (poprvé je tu zobrazena ve společnosti sv. Alžběty), obraz v kapli sv. Kříže na Karlštejně, figura v Brzegu cca 1370–1380, oltářní figurky (Pelcznica cca 1370–1380, Bąków cca 1380)

c) 15. století: modifikace, kdy dochází k podtržení knížecího statutu

d) ikonografické kontexty, ve kterých světice vystupuje (ikonografie vladařů, sv. Hedvika a Alžběta – vzory křesťanské caritas, patronka Slezska)

e) narativní cykly:

středověké: např. Vita maior 1353 (Lubiňský kodex), ztracená obrazová legenda knížete Ruprechta Lehnického z let kolem 1380, kodex Antona Horniga z pera Petera Freytaga z Břehu 1451, cyklus dřevorytů v tištěné verzi Vitae Konrada Baumgartena 1504

novověké: např. M. L. Willmann s dílnou, konec 17. století, Trzebnica (zároveň s grafickým cyklem Ph. Bartsche z konce 18. století), určeno k zavěšení v blízkosti hrobu světice; malý cyklus v Trzebnici, 18. století; nástěnný obrazový cyklus v kapli sv. Jana v Trzebnici z doby kolem 1800

5) Závěr

Cyklus reliéfů v kostele sv. Hedviky v Opavě (projekt Leopolda Bauera, budova 1927/1933). Bauer zakomponoval do hlavního oltáře 10 reliéfů z jejího života. Helena Scholz-Železná (1882-1974) je autorkou reliéfů odlitých z bronzu v roce 1935 v Římě. Adolf Zdržil (1868-1942) a Paul Gebauer (1888-1951) jsou autory nástěnných maleb s tématem svaté Hedviky v témže kostele.

Sv. Hedvika Slezská, pískovec, reliéf Mariusa Kotrby, 1999/2000, Ostrava, fasáda ostravsko-opavského biskupství